

SAMLAREN

TIDSKRIFT UTGIFVEN

AF

SVENSKA
LITTERATURSÄLLSKAPETS
ARBETSUTSKOTT

TRETTIOFJÄRDE ÅRGÅNGEN

1913

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1913

Nyfunna fragment af fornsvenska handskrifter bland räkenskapsomslagen i Kammararkivet.

Utg. af **Isak Collijn**.

1.

Fragment af det Fornsvenska Legendariet.

Ett helt blad af pergament med två spalter, 24,6 cm. högt och 18,6 cm. bredt, samt ungefär hälften af till samma ark hörande blad, afskuret på längden, så att första spalten och en obetydlig början af den andra, inalles till en bredd af 10,5 cm. äro i behåll. Det hela bladet (bl.*1) har troligen foliobeteckningen .g.ix öfverst på första sidan, ehuru nu nästan utplånad; det afskurna bladet (bl.*2) är där-
emot tydligt folieradt med .h.ii. Raderna äro olinjerade, men kolumnerna äro försedda med linjer, i de yttre margerna två, i de inre en, gjorda med samma bläck som handskriften i öfrigt. Af fol.*1 v° att döma synes äfven en linje hafva funnits upptill öfver de båda kolumnerna.

Fragmentet har tjänat som omslag kring ett tunnt häfte räkenskaper för Kronobergs slott för år 1564 och har varit hopvikt på längden. De yttre sidorna (i handskriften bl.*1 r° och *2 v°) äro därför rätt slitna i motsats till de inre, där skriften är väl bevarad. En del af texten upptill på omslaget (= bl.*1 r° α nedtill) har bortraderats för att lämna plats för räkenskapens titel: Opborden pro A^o 64. En del andra anteckningar förekomma också på samma sida af omslaget, såsom Omnia dat dominus non habet ergo minus och Suno petri possidet Anno [15]63.

Pikturen är kraftig och regelbunden samt mycket tydlig. För th användes þ, för ä och ö respektive æ och ø. En röd initial (bl.*1 r° β rad 2) samt några få röda alineatecken finnas. Handskriften torde kunna dateras till början af 1300-talet; i alla händelser är den äldre än Cod. Bureanus, med hvilken den erbjuder vissa likheter.

Den text, som fragmentet innehåller, saknas i Codex Bureanus. Den utgöres bl.*1 af sagan om S. Cordula och hennes ben, om konung Arthur samt om påfvarna Hilarius och Simplicius (= STEPHENS, *Fsv. legend.*, II: 683,18—688,4), bl.*2 af delar af den hel. Benedicts saga (= STEPHENS II: 695,13—696,11 och 698,6—20). I noterna till den här offentliggjorda texten angifvas de hufvudsakligaste varianterna i Cod. Bildstenianus.

[Sancta Cordula och hennes ben. Likflyttningen.]

1. [Bl. 1 r° α:] fum guþ vifte enne hela || ghe reculfe¹ en abote bed || dis enna iūgfru ben oc || iacte² fcrinleggia hona || j gulle oc læt þo læggia || bennî vnd' ften vnd' || muncanna octofang fa || ghu þe alle at hon ftot || vp af grauinne oc negh || diupt for altara³ oc hit || tis henna ben þa þe let || tu hema i kolne⁴
5. j famu graf þe vt af grovos⁵ || engte lik ma þ' iorþas || fum þa liggia⁶ en k⁹ læt || þ' iorþa fina dottor likit || hittis um morghonin || owan grauena faþ'in || vente fic darapan oc || lat graua likit at' fa || maftaþ niþ' oc fatte || warþ vm natten oc || hiolt eyg held' iorþin || likino⁷ fiþan æn før þ'a || dagh' ær xii. dagh om || niū fanctoꝝ j marcia || ni paua daghum hit⁸ || sancti iohannis bap ||
10. tifte ben . marcianū k² drapu hans fiæls⁹ mæn || fule forraþara ||

[Om Arthur konung. Hans segrar och försvinnande. Hans sköld.]

- [Bl. 1 r° β:] Leo war R k² xvij || ar j hans daghū || war konūg' artyr j || brattania völdugh' h'ra || iv' alt england franz || oc þyþisland fwerike oc || norike oc danmark han || ftridde við leone k² m³ || alla þessa lænd maght || oc biftoþ mesta del af || waraldenne baþe vef || tan haf¹⁰ oc þenna vægh || haf fum leo
15. hafþe fam || nat oc hiolt artur fi || ghir han fic fiþan far || j andre ftriþ j fiælfins || lande oc rym[þe lönli]¹¹ || ca til et land [at læki] || æ fin far oc co[m

¹ *Cod. Bildst.*: recluse ² jætje ³ + ok gik thædan ⁴ ändr. från colne
⁵ i samu graff som the waro wt gifuin ⁶ Enkte lik ma iordas ther the liggia
⁷ likit ⁸ hittus ⁹ siælfis ¹⁰ hin vægh hæff ¹¹ *Det inom klammer, som i originalet är utraderadt, är kompletteradt efter Cod. Bildst.*

aldre || at' oc vet engi[n huru] || eli' hvar han [do for thy] || giætir folk til
[at han] || æn li i han [hafþe] || war fru a sin[om fkiold] || oc m̄ henna t[røft
war] || han figh'fæl

[Drömmen om Arthur och Herr Gavian. Spåmannen Merlin.]

[en preftir] || las¹ daglica m[æffo for] || hans fiæl en [miþfomars] || 20.
[Bl. *1 v° α:] apton teþis hanū j fymp || ne en riddara fū sagþe || fic
heta waluamū oc || bōþ hanū til fins h'ra || høghtiþ þ' fa han rict || hof oc²
endis m̄ iæmar || leki strþ (!)³ fwa at alle fi || ollu bæggia wæghna || til waluam⁹
ftoþ vp af || valenū oc sagþe pref || tenū þolica wara dagh || leca h'ra fins pinur
oc || hans compana til do || madagh þy at hwat || got þe giorþu þæt gi || orþu 25.
þe for þessa hems || rofn oc baþ han læta gō || ra calka af þem gul || carum
han drak af viþ || þæt borþ prefrin wak || naþa þ' fum han fomp || naþe oc
hitte gulcarin || j finū barme calkane || giorþe æru æn til a || minnilfa j hans
daghū || war merlin þpþa hās || mop' war conūgs dottor || af temefia en nūna
fū || aldre war manz vis [!:] [Bl. *1 v° β:] þo war hon eyg mō || han scref 30.
mangan fpa || dom oc mang ær fiþan || wrþit fum han sagþe⁴ ||

[CXXIII. Om Hilarius och Simplicius páfvar. Kyrko-stadgar.]

.j. leonis daghum war || hillari⁹ paue e^dlx ííí || wars h'ra are oc war ||
vi ar oc ííí m̄ x. dagh || han fkipaþe at engin || bifcopir ma fkipa bis || cop
ept' fina⁵ dōþan || ept' han war simplici || anus⁶ e^d lxx are wars || h'ra oc war
xv ar j || maneþ víí dagh oc stoþ || paua stol ept' han tom || ber víí dagh⁷ han 35.
fkipa || þe at engin klærkr' || ma taka viþ þbendam || af⁸ lekmanne han war ||
gop' oc guþlikr̄. han || bygþe oc vigþe man || ga kirkiur j rom oc || fkipaþe
penitenciarí || os . leo war goþ'⁹ man || vm al mal vtan vm || bilæte þem læt han ||
brenna han fkipaþe || zononē warþa¹⁰ k' ept' fic ||

[CXXIX. Den helige Benedicts saga.]

[Bl. *2 r° α m. foliobet. .h. íí:] hanū fkapaløft oc gior || þe hanū flere 40.
qual til || guþ hemde m̄ braþū || dōþ¹¹. han fiorþe¹² fiæl (?) af || ftaþ m̄ cors
tekne || han reſte dōþan til lif vnd' || murs falle totila gō || ta conung' fende
fina || iwen clæddan conūgs || clæþū til benedictum¹³ || frefte hans vit oc fpo || dom

¹ sagdhe ² oc finnes ej i Cod. Bildst. ³ för ftriþ ⁴ spadhe ⁵ fik ⁶ sim-
plicius ⁷ fr. o. m. oc ftoþ — dagh öfverhoppadt i Cod. Bildst. ⁸ + nakrom
⁹ cristin ¹⁰ warþa ej i Cod. Bildst. ¹¹ til han fik gud̄ hemdh ock do bradam
dødh ¹² førde biærg aff stadh ¹³ til benedictum öfverhoppadt i Cod. Bildst.

benedictus þaþ ha || nū af læggia conūgs || bonað oc sagþe hanū || annan wara
 45. oc eyg || conūg . benedictus bōt || te enū klārck af giæld || oc forbōþ hanū
 kōtmat || oc vighfle æn han vil || de eyg gallan warþa || ept' langan tima vi || ghis
 klārkin oc do || af giæld Diæwllin com || j uægh mǝ enū goþū || manne oc lockaþe
 han || til faftu brut en tima || oc annan tima oc com || þripia tima mannin || til
 at bryta faftu oc || com maþrin¹ mættir ||

50. [Bl. *2 r° β:] daghum ept' [oc hwan] || tima diækin j meffūne || bōþ fum
 þa war fiþ' ban || fattu . folke vttaf kirkiu || ganga² fa þa foft'moþ' || þem up
 ftanda v³ gra || win oc vt ganga til || fancto benedicto war || þæt faght oc han
 læt || for þē fighia fial mef || fiū . fiþan fyntiis þa lig || gia quarra han fa finna ||
 fyft' fiæl fancte scolafti || ce flygha til himne j || duw like han fa vm || nat gōnnū
 55. vindøgha || fkinande himna lius || oc alt vārældena fen || der j liufeno oc⁴ engla ||
 fōra fiæl fancti g'ma || ni episcopi⁵ mǝ heþ' til || himna oc fic at vita || fiþan
 at j famu ftūd || do fanctus g'man⁹ || a finu ytarfta are || nemde han for mūkū ||
 fins dōz dagh oc læt || graf fina graua . vi . || daghū fōr æn han do ||

2.

Fornsvensk dikt om Christi uppståndelse.

Fragment af två till samma ark hörande blad af pergament, hvaraf det bäst bibehållna (bl.*1), 20,5 cm. högt och 22,4 cm. bredt, endast är skuret upptill. Af det andra (bl.*2) är däremot blott ett 12 cm. bredt och 19,5 cm. högt stycke bevaradt. Huru mycket som saknas upptill af bl. *1 kan ej afgöras; handskriftens format synes emellertid hafva varit stor kvart eller liten folio. Sidan, som den nu föreligger, har 20 med brunt bläck linjerade rader; äfven margerna äro försedda med linjer.

Dikten är icke afdelad efter verserna, utan skrifven i fortlöpande rader. Skriften är mycket stor och kraftig; den liknar närmast

¹ mannin ² bōdh them wt aff kirkiu ganga som j banne waro som tha war sidher ³ aff ⁴ + guǝ ⁵ sancti germani siæl

en missalskrift. þ är i denna handskrift redan ersatt med th, ä skrivnes med æ, ö med ø. Majusklerna äro rubricerade med röda streck. Handskriften torde datera från 1300-talets senare hälft, omkr. 1360—70. Den är i språkligt hänseende af intresse, då den är skriven på en sydsvensk, troligen sydsmländsk dialekt, hvarpå flera danska drag tyda.

Fragmentet har, hopvikt på längden, tjänat som omslag kring räkenskaper för Borns gård 1578 (förut Dalarna 1578⁵). Omslagets yttre sidor hafva slitits, så att texten här på vissa ställen är delvis utplånad och svåräst; några raderingar eller anteckningar förekomma emellertid icke på detta omslag.

Vid utgifningen har jag följt den principen att i det bäst bibehållna bladet (bl. *1) afdela versraderna, så godt sig göra låter; i blad *2 däremot aftryckas raderna så som de befinna sig på fragmentet.

Diktens innehåll rör sig om Christi uppståndelse; möjligen har den utgjort del af en rimmad passionshistoria.

Bl. *1 r°.

. . . . .

1. glæthe oc utan gaman.
The iutha haftho rætt crifte || lec sial.
forthy the græto oc ømkatho ih'c mal.
The || batho ih'm them natha oc fighna.
5. oc sautho aldri || gh giorthes før thylec iartighne.
Sithan mænnif || ca cum i thætta heem.
sum ih'c hauer nu giort i || irl'm.
Tha sauthe annas oc cayphas. hui lata i || sua.
Ih'c ithær nu ængte hialpa ma.
10. I sculu thæt || ikki tro for thætt ær æi satt.
Att ih'c stoth op af || døth. sum i haua fratt.
Tha sauthe nichodemus || ui hörthott alle samman.
huatt riddarana vitt || natha. oc the andre tre mæn.
Att ih'c ær op stan || den af døth. thætt sighia æi the ena.
15. Num thæt || uittna gothe clærka. riddara oc suena.
Guth lott || forthum elyam pph'am til padis føra.
Elyfeus lott || æfter han. oc pph'e mæn wtt gøra.
Thre dagha le || tto the æfter thæn hælge man.
Oc mato the æn || gha lund hitta han.

20. Sua latum ui nu oc mæn um || cring ganga.
 yuir biargh dala scogha thranga ||
 Att leta um ih'c ma hittas i iorthriki.
 æn iak tro || sanneleca att han ær i himmiriki.
 Thagan the ||

Bl. *1 v°.

1. oc sautho sua ænghen stath mughu ui ih'm spøria. ||
 Num iofeph sagho ui i arymathia.
 Tha sautho iutha || æfter thætta buth.
 att iofeph ma hittas louaffe guth. ||
5. The loto geftan bref scriua. och til iofeph sænda.
 mꝯ || tolf. the hans næfta sum hanū uæl kænde.
 The quad || do iofeph i breuett mikitt innarleca.
 Oc batho han || cumma til irl'm harla skinteleca.
 Thæntima iofeph || hafthe lefett breuett han louathe guth.
10. oc giorthe || geftan æfte iutha buth.
 Thaghan iofeph cum a hændar || irl'm.
 iutha gingu uutt geen han mꝯ glæthe oc mikin || rem(?)
 Alle faghnatho [oc] cummu.
 oc ledο han i stathen || meth mikin soma.
15. Iutha sautho them uilia ratha a || bott.
 huatt the hafthο giort iofeph a mott.
 Oc batho || the han them af sin frægh sighia.
 iak gør ithær thæt || kunnuct. forthy iak ma thætt æi thighia.
 A pafcha || dagh sum iak la a min knæ.
20. hufett lyptes op fyra || uæghna.
 For mik tetthes man en.
 han sken skæra || rhe æn solen.
 Han lypte mik op. oc blitheleca bath ||
 mik æi rædhas oc æi græta num uara glath.
25. Thag- || han iak spurthe huatt hærra thæn uar.
 iak ær || . . . . .

Bl. *2 r°.

1. clæthe. thær af fik iak rætt . . .
 de han mik til arymathia. oc ba .
 tiughu daga. Och sithan til ol . .
 tala meth hanum oc hans iunc .
5. til himmirikis fara. meth hethæ .
 ra. Thaghan iutha hørthο all th .

- fa døthe nither a iorth. Oc undratho .
 tta maal. oc thætt hiarta ryghe s .
 staal. Thæn tima the undratho mi .
10. talathe til iutha sua. I mughu me .
 att ih^c æi op stoth af døth en sa .
 symeon uar en hælagh man. tha . .
 han sighnathe han. Han bedes af .
 til lifthe. att han mate ih^m ithæ .
15. gaf hanum thætt thæn hælge . .
 mynstarett bar meth sin hand. A .
 pilfe han mikitt spathe. gotha .
 bathe. Simeon hafthe twa syner .
 the. the stotho op af døth meth .
20. The æra nu
- Bl. *2 v°. . . . .*
1. . he mæn mato til ithær nocott mæla
 . n]ocott af them skælleca lett. Tha fig
 . lec thing thær the haua sett. An
 nic]hodemus. gamaliel. yoseph. thæf
5. . gestan til arimathiam alle sam
 . the twa mæn. foro gestan till ari
 . mman. The ledo them meth lof he
 . erra kyrkia. och loto alla døthrerⁱ
 . em lykkia. Jvtha ledo them for al
10. . ana them a guth alzfuadandef nafn
 . e them therra logh bok. oc mana
 . c alt thætt guth scop. Sighir.
 . r refde af døth. ær thæs guz
 . ogh bøth. karinus oc leucius
15. . lyftu therra øghon op til him
 . hnatho the therra mun oc soc
 . oc batho ih^m them loua thær
 . os pærghmen sauthe the ui uil
 . riua. huatt guth uil i hiartatt
20. . a os sua starleça til manatt

3.

Fragment af en fsv. bearbetning af Catholicon.

Ett ark om två 3-spaltade pergamentsblad, afskurna i högra margen till 2 à 3 centimeters bredd. Sidan, sådan den nu föreligger, är 29,7 cm. hög och 20 cm. bred. En spalts bredd är ungefär 5,5 cm.

Gotisk minuskel från 1400-talets förra hälft. Majusklerna äro vanligtvis genomdragna med ett rött streck. Tvärstrecken på vokalerna *æ* och *ø* i de svenska orden äro mycket svaga, ofta knappast skönjbara. I många fall synes skrifvaren hafva glömt att utsätta detta streck, så att det blir vanskligt att afgöra, om formen har *a*, *o* eller *ä*, *ö*.

Bladen hafva tjänat som omslag kring fogderäkenskaper för Upland 1567: 18¹. Upptill blad 1 r° har en del af texten utrade-rats för att lämna plats för titeln: Mantalet aff Her Gabriell Chri-ftiernfons Förlänning etc. Nedtill på samma sida med stor stil: Upland 1567 N:o 18.

Den på dessa blad innehållna texten stämmer rätt väl med Upsalahandskriften C 20, papperscodex från slutet af 1400-talet.¹ En jämförelse med Johannes Balbus' de Janua år 1286 fullbordade grammatikaliska och lexikografiska verk *Catholicon* visar otvetydigt, att de här offentliggjorda sidorna höra till en svensk bearbetning af detta arbete. Då föreliggande redaktion är betydligt äldre än C 20, kan fragmentet sägas utgöra en del af den äldsta hittills kända svenska ordboken.

De latinska förkortningarna hafva upplösts med undantag för *m. g.*, *f. g.*, *n. g.*, *c. g.* = masculini, feminini, neutri, communis generis; *p. c.* och *p. p.* = penultima correpta och producta; *·i* = id est.

[Bl. *1 a α:] *papias dicit. It[em gallicanus] proprium nomen viri. [Nota versus sunt] populi galli tenebris dant cantica galli.*

Gamaliel interpretatur retribucio dei et acuitur in fine.

¹ Se H. SCHÜCK: *En svensk ordbok. I: Bibliografiska och litteraturhistoriska anteckningar* 1896. S. 138—143.

Gamma est littera apud grecos g apud nos.

Gamo grece nubo latine et inde gamos ·i· nupcie vxor uel mulier et componitur monogamus p. c. eengiptir bigamus twagiptir...

Genearia rie taffwarne. Genearius rij taffwarnare ællir krøgare. Ganearia krøghrfka.

Ganeo onis m. g. p. ·i·leccator horrahæftir. Ganeum nei horrorwm. Ganea nee horra oc horrlate. Ganeus [ei in ganeo].

Ganges gis m. g. flumen quidam.

Ganio nis niui nire fkalla ællir goo ok fkrak[ia] sicut wlpes Et componitur [og]gannire b mutata in g [mote goo] oc mote fkrakia fwara oc daarligha thala. Ganio cum compositis est neutrum.

Garamas mantis proprium nomen [regis]. Garama me quodam opidum. Item garamas mantis est quidam populus et est gentile c. g.

Garganus ni p. p. mons quidam. Garganus ni p. c. proprium nomen viri. Wersus: Mons est garganus sed garganus incola montis.

Garrio ris riui ritum garrire multa verba dicere et sordide loqui wlgare rapa oc fulega tala. Et componitur aggarire congarrire degarrire pergarrire oggarrire suggarrire litidh rapa. Garrio et eius composita sunt neutra.

— — — — —
— — — — —

Garrulus la lum p. c. taluriffwer.

.Gauata te p. p. brødhfkaal ællir brødhkorgh.

Gaudeo des det gausis sum verbum neutropassiuum et facit gausium cum deberet facere gausum sicut audeo ausum gaudere gladhias. In hic et hec et hoc gaudens tis et gausis et gausura omnia eius participia. Gaudium dij hiartas gladhi. Nota gaudium est leticia animi exultacio vero verborum atque membrorum vide in letus et in spes.

Gausape pis n. g. p. c. kniwadwkir et facit [ablatiuum in] e et est neutrum et accusatiuum [et vocatiuum] plurales in a potest eciam declinari secundum personam hic gausapes uel hec gausapia uel hoc gausape et corripit sa.

Gaza ze f. g. rikedomas. Inde gazetum ti p. p. rikedomps goma. Item gaza ze quedam ciuitas palestine.

Gazophilacium ·i· gazetum.

Gazophilax p. c. gazophilacis p. p. ut gazophilagis p. p. rikedomps gomor. Gazulale p. dim. c. litin rikedomps [goma].

Ge grece latine dicitur terra.

Geon m. g. fluu[ius de] paradiso exiens. Et debet scribi per e secundum catholicon Huguicionem papiam et ysidorum xij ethimologiarum. Et tamen communis vsus habet gion per j Genesis 2° et ecclesiastici xxiiij^o.

Gedeon interpretatur experimentum iniqui[tatis] et est m. g. et acuitur in f[ine] et habet gedeonis in genitivo p. [p.]

Gehenna vide in geh[enon].

Gehennon dicitur nomen proprium hominis uel vallis [iuxta] iherusalem. Inde gehenn[on hel]witis eeldir.

Ge[la flu]uius quidam et quedam ciui[tas].

Gelucidium dij too.

Ge[lima]me p. c. korn nee[k].

Gello onis p. p. m. g. in gillo est.

Gelo las [lauri · i ·] fryfa Et componitur ag[gelare] tilfryfa Congelare [faman]fryfa degelare fta[rkle]ka fryfa oc opflia¹ [rege]lare · i · iterum gelare ue[l a] gelu remouere Et [faciunt] de se inchoatiua Ge[lo et] eius composita omnia sunt [actiua] sed inueniantur aliqui in pa[ssiua] significatione ut terra gelat [· i · ge]latur et omnia corripiunt ge.

Gelo Gelonis est quidam populus p. p.

Gelos grece latine dicitur risus.

Gelu lu n. g. froft Inde ge[lidus] da dum p. c. fru[fen] comparatur.

Gemebun[dus] da dum · i · similis gem[enti] uel qui facile gemit.

[Ge]mellipera re p. c. que geminos parit [twil]linga fodhírfka.²

G[emellus] vide in geminus.

G[emi]neus, nea, neum vide [in] Geminus p. c.

[Gem]inare twafalla et [componitur] congeminare ingem[inare] et est actiuum cum suis comp[ositis].

Geminus na num p. c. twafaallír. Inde ge[mini] [bl. *1 v° α:] p. c. twillinga. Nota quod [in primo] Regum ix ca° dixit saul [N]umquid non filius gemini [e]go sum de minima tribu [israelis] et cognacio mea nouis[sima] inter omnes familias [de tribu] benyamyn. Dicunt [quidam] quod geminus fuit vi[lissimus] in tribu benyamyn [qui] sepe legitur impropertus [fui]sse posteris suis, et de [illo] fuit saul. Et iosephus [dici]t contrarium; dicit enim quod cis [nob]ilis fuit potens et [saul] fuit strenuus et hoc [mag]is credimus. Item gemini [lik]e oc iæmpne. Inde ge[me]llus la lum dim. Inde geminus a um a gemini.

Ge[mi]sco scis vide in gemo[nis].

Gemma me quasi gumma [dyr]barfteen³. Inde gemmatus [ta tum] p. p. gemmis habundans.

Gemmo mas [mare] fkina oc met dyr[bar]on(!) ftenom prydhā. et componitur congemare [ing]emare egemmare [progem]mare regemmare [gemmo] pro ornare cum gem[mis cum compositis] est actiuum [sed] pro resplendere est neutrum.

[Gem]mosus sa sum p. p. [· i · gemm]is plenus.

Gemm[ul]a le p. c. parua [gemm]a.

¹ C 20: vplæna. ² C 20: twægia vnga føderfka. ³ C 20: dørberafteen.

Gemo mis vi [mit]um gemere graata. Inde gemitus tus tui p. c. et gemendus da dum [-i· dign]us gemi. Gregorius [Qui]squis talis est gemendus est loquitur de peccatore. [Ex]pone syndogha myn[nif]kior ær wærdogh [gra]atas thi hon ey graatir¹. Gemere componitur cum con in pro oppinbara graata re. Gemo et eius composita sunt neutra et c. g.

Gena ne kin dicitur eciam palpebra braa.

Genealogia gie vide in genealogus i.

Genealogus ·i· de generatione loquens flæktareknare Sicut matheus. Inde genealogia ·i· generacio flægth och flægkt ræknare.

Genearcha che c. g. wlgare flaktaftubbe.

Gener ris ro p. c. maaghir.

Generalis lis c. g. p. p. almænelighin.

Generatim p. p. ·i· per singula genera.

Genero ras p. c. fodha. Et componitur cum con et degenerare wanflæktas. Item regenerare anætsin fodha quod fit per baptismum. Genero est actiuum cum suis compositis preter degenero qui est neutrum pro esse uel fieri degenerem. Nota generare et gignere dicunt wersus: femina sola parit generat vir gignit vterque.

Generosus sa sum p. p. walbirdoghir et comparatur.

Genesar p. c. in fine acuitur et est stagnum siue locus in iudea et dicitur quasi generans sibi auram, quia uidelicet ex se vndis crispantibus et hoc accidit ut fertur quia ex refluxu iordanis generatur in hoc stagno ventus uel aura, lacus eciam predictus dicitur genesareth et acuitur.

Genesis sis f. g. p. c. ·i· natura uel generacio natura oc flækt oc moyfi forfta book.

Genestra stre arbor utilis propter lanificium uel genus virgulti amarissimi vulgar tubaft.

Genetaliacus ca cum p. c. ·i· mathematicus.

Geneth grece latine mulier.

Genetearius in geneteum est.

Genetheum ei p. p. horroboodh oc wæffwarahws. Inde genetearius ariurium qui utitur uel qui preest in genetheo kroghare oc wæffware.

Geneatus ta tum p. p. takkir oc loftelighin.

Genicularis in geniculum est.

Geniculor p. c. laris uel geniculo las uel geniculari uel geniculare aa knæ falla oc bidhia.

Geniculum li p. c. litidh knæ. Inde genicularis ris re c. g. p. p. quod pertinet ad genu Item quedam herba.

Genimen p. c. mimis n. g. flækt. Item genimen ·i· germen Matth. xxiiij

¹ C 20: syndoga mænnikkior æro værdiga thy hon ey graater.

Genimina vipperarum quomodo fugetis a iudicio iehenne. Expone j ydhlo flækt ællir barn hwru fkulin j fly vndan hæluitis eelz doon.¹

Geniosus sa sum ·i· ingeniosus.

Genista ste geniste sunt quidam heretici sic dicti quia de genere abrahe esse gloriantur.

Genetius ua uum p. p. quod pertinet ad genituram scilicet naturalis vt genetia forma uel ymago in qua genitus est.

Genitor p. c. toris ·i· pater.

Genitura re p. p. ·i· generacio uel feculi posteritas.

Genitus ||

[Bl. *2 r° α:]

Herilis lis le p. p. c. g. hærlighin.

Heritudo dinis f. g. harfchapp.

Herma me in hermes exponitur.

Hermofroditus uel ta p. p. qui utrumque sexum habet, alio nomine dicitur androgeus.

Hermadego, Hermene grece latine dicitur interpretacio.

Hermeneuma matis p. c. idem Inde hermeneumacizare tolka.

Hermeticus ca cum interpretatiuus. Nota triplex est genus loquendi scilicet dragmaticum quod est inter interrogantem et respondentem. Didascolicum quod est inter magistrum et discipulum Hermeticum vbi vnus continue loquitur et alter uel altera tacent.

Hermes me uel hermes mis vel Hermetis ·i· interpretatiuus.

Hermogenes ginis p. c. m. g. proprium nomen viri.

Hermon mons quidam et acuitur.

Hermula le p. c. parua herma ·i· parua statua.

Herne lingua sabina saxa vocantur.

Hernia nie est defluxio in mentulam.

Hermosus sa sum qui patitur talem infirmitatem.

Hernicus ca cum p. c. qui habitat in locis saxosis.

Herodes dis interpretatur glorians in pellibus. Et scias tres fuerunt herodes. Primus fuit herodes ascalonita qui interfecit pueros innocentes, secundus fuit herodes antipas qui decapitauit Johannem baptistam tertius herodes agrippa qui occidit Jacobum fratrem iohannis gladio. Wersus: Ascalonita necat pueros antipa iohannem Agrippa iacobum claudens in carcere petrum.

Herodia des de patronomicum filius ut nepos herodis.

Herodias p. p. adis p. cr. ·i· filia uel neptis herodis.

Herodius dij idem est quod herodes. Item herodius est auis rapacissima wlgare girfalke.

¹ C 20: eldz dom.

Herodion onis idem.

Heroicus ca cum p. c. Heroica gesta sunt que de magnis viris fiunt.
Item heroicus ·i· dactilicus quia talia gesta fiebant metro dactilico.

Herois p. p. rodís baronissa scilicet vxor heroís.

Heros heroís p. p. mæktoghir wijs oc ftarkir.

Herus heri herra, hera re frw. Wersus: Vtiliter seruit nemo duobus heris. Expone: Engin thiðnar nytteligha twem herom.

Hesdras dre interpretatur adiutor.

Hesito tas p. c. hesitare twæka.

Heso sas sare ab hereo non est in vsu.

Hesperia e ·i· hispania uel ytalia.

Hesperius ria rium ·i· hispanus uel ytalicus.

Hesperis dis p. c. ytalia uel hispania. Item hesperides dicte sunt flie atlantis.

Hesperus ra rum p. c. dagh fætning. Hesperus ri est stella que in vespere post solem apparet et vesperus ri idem.

Hester quedam mulier et est indeclinabile et acuitur in fine.

Hesternus [na num] ut hesternus dies [scilicet heri] et hesternus cibus ·i· [ab heri] seruatus.

Hetheus [ea eum] p. p.

Heu interie[ctio do]lentis.

Hex dicunt [greci] latini sex.

Hexa [·i· sex] hexas adis idem et c[omponitur].

Hexameron p. c. [liber] sex dierum.

Hexam[eter] tra trum. versus sex p[edibus].

Hiacus ci m. g. ·i· [bachus].

Hiades p. c. grece [latine] dicitur pluuiá.

Hias ad[is p.] c. quoddam signum cel[este].

Hialin grece latine dicitur [vitrum]. Vnde hoc hialum li p. c. [e]nahananda klaartgla[ss].

Hialinus na num p. p. [·i· vi]treus.

Hiatus tus [vide] in hio as.

Hiber[asne]nias in nenia vide.

[Hi]bernus na num hibe[rnum] tempus wintir thime [hiber]num et hibernaculum [winter]hws.

Hiberno nas [nare] offwir wintir boo et h[i]bernia nie prouincia qu[adam] wlgare yrland vnde hi[berus].

Hiberus ri m. g. p. c. fluuius quidam vnde he[c hi]beria rie dicta est his[pania].

Hyber bri et hybes b[eris] p. p. nomen alterius gentis.

Hic hec hoc huius huic [pronomen] est et huic est monosilla[bum].

Hi His plurales debent scribi per vnum j. He plural[es debet] scribi per e et aspirari. [Sed] ij et ijs plurales Huius [pronominis] js ea id per duo ij scrib[untur].

Hiebus in iherusalem est.

Hiemicula le p. c. [lithin] wintir.

Hiems mis [et hye]mo mas mare p. c. [offwir] wintir bliua uel more [hyemi]s tempestate seuire . . . storma.

Hierapo[li]s p.] c. quedam ciuitas.

[Hiere]mias mie p. p. interpretatur [excels]us domini.

Hieronymus [interpret]atur sacra lex.

Hiero[solyma] p. c. in iherusalem est.

[Hieroso]limipeta pete p. c. c. g. peregrinus qui petit [iherusalem].

Hierusalem ciuitas [qued]am et hierosolima me [p. c.] et hec hierosolime [marum] et hierosolimis indeclinabile [omnia] prò eodem sensu scilicet pro illa [ciuit]ate, quomodo autem exponitur [vide] in allegoria loco suo.

[Hieu] proprium nomen viri et interpretatur [pati]ens uel faciens, comotus [uel com]mocio.

Hiezechiel proprium [nomen cuiusdam] prophete.

Hilaramen [ra]minis gladhi. Inde hy[lare]o res p. c. hylarere [var]a oc wardha gladhîr.

[Hila]rius rij quidam sanctus [di]ctus.

Hilarion onis nomen viri.

Hilaro ras [p. c.] gladhangora et [compo]nitur exhilarare fulle[liga] gladhangora. Hila[ro] c]um omnibus suis compositis [est actiu]um. Wer-sus: Oderunt hila[rem] tristes tristemque ioco[si]. Expone: the trumpne [hata] the gladha ok the [gla]dhe oc kalzande¹ hata [the] trumpna.

Hilus li [m.] g. uel hilum li ærta[řkal] oc panna fnass.

[Him]en nis m. g. uel neutrum secundum [a]lexandrum membranula illa [inqu]a puer uoluitur in vtero [matri]s que alio nomine [matri]x dicitur.

Himeneus nei deus nupciarum.

Himnicanus cana canum qui canit himpnos.

Himnidicus ca cum p. c. qui dicit himpnos ·i· laudes dei.

Himnigraphus pha phum p. c. scriptor himpnorum.

Himnigraphia himpnorum descriptio et p. p.

Himniloquus qua quam p. c. qui loquitur de hypno uel himpnis.

Himnilogus ga gum idem p. c. Inde himnilogia sermo uel laus de hypno et p. p.

Himnizo zas p. p. zare et himnire laudes uel ympos cantare.

¹ C'20: fnakkande

Himnista ste qui cantat uel facit hymnos.

Himnulus li dim. p. c. paruus himnus.

Himnus ni m. g. est laus dei cum cantico gudꝫ loff mꝫ fang.

Hin indeclinabile quedam mensura scilicet sextanus.

Hynnio nis nire gnægga. Et componitur adhinnire mykit gnægga.
Cohinnire met gnægga et est neutrum cum suis compositis.

Hinnitus tus p. p. tui eciam per geminum n gnæggan.

Hio as are gapa aftunda oc wanfkas et componitur Inhiare et est neutrum cum suis compositis si qua plura sunt.

Hiatus tus p. p. tui gapan oc iordafspringia. Item hiatus est vicium sub barbarismo contentum.

Hir interpretatur vigil vakir.

Hircania nie insula scithie uel regio illi adiacens. Inde Hircanus na num p. p. et hircanius nia um gentilia sunt.

Hircinus na num p. p. et hircosus sa sum p. p. loktande.

Hircus ci in hircus est.

Hirquitallus li kaatir oc fkoor piltir.

Hircus qui ·i· angulus oculorum øghna wraa scilicet vbi putredo colligitur. Inde hircus ci bukkir. Hircus et hirciolus dim. p. c. litin bukkir.

Hirsutus ta tum p. p. lwdhin vnde hirtus ta tum idem.

Hirudo p. p. f. g. iggill. Inde hirudineus nea neum et hirudinus na num p. p.

Hirundo dinis p. c. f. g. fwala.

Hisco scis inchoatium et deberet dici hiasco hiscere boria gapa et componitur dehiscere mykit nidhir gapa oc bortfly. Inde dehiscens.

Hispaniensis in hispanus vide.

Hispanus ni p. p. fuit quidam rex conditor hispanie vnde dicta est hispania e et hinc hispanus na num gentile et possessium.

Hispidus da dum p. c. hwas loktande oc ludhin.

Hister stri m. g. Inde hister stra strum gentile et hec histrix icis p. p. ighil kottir.

Histerion grece gesticulari latine.

Historia est descriptio rei gesti.

Historiographus p. c. ·i· descriptor historie.

Historicus p. c. idem.

Histrionis m. g. p. p. fkanðagæftir oc hermære.

Histrix icis in Histir vide.

Hiulchus cha chum fpringin ut terra est hiulcha in estate jordin ær fprungin||

4.

Fragment af en fsv. postilla.

Ett pergamentsark om två 2-spaltade blad med fortlöpande text; 39—40 rader på sidan. Det första bladets högra hälft, ungefär en spalt, är bortrifven. Det hela bladets storlek är $20,2 \times 28,3$ cm. Gotisk minuskel från 1400-talets förra hälft. Enkel röd rubricering, de latinska bibelhänvisningarna äro rödt understrukna, öfverskriften *Dnica V* röd. Har tjänat som omslag kring fogderäkenskaper för Dalarna 1605:3¹.

Texten stämmer rätt troget med den i KLEMMING, *Svenska medeltidspostillor*, I aftryckta Cod. Arnagn. 787 4°, hs. från 1400-talets början. I denna handskrift saknas emellertid bl. a. ett blad med senare delen af utläggningarna till *Dominica IV post trinitatem*, hvaraf i vårt fragment delar förekomma bl. *1 r° α och *1 v° β . Bl. *2, som innehåller *Dominica V post trinitatem* till den femte utläggningens början, motsvarar Klemmings text I: 211,25—214,15. Från den i *Svenska medeltidspostillor*, III efter Upsalahandskriften C 56 från senare hälften af 1400-talet aftryckta texten afviker föreliggande redaktion högst väsentligt; parallelställena här äro III: 265,14—266,8 (bl. *1 r° α), 267,13—268,23 (bl. *1 v° β), 268,23—273,8 (bl. *2).

Vid utgifningen har jag endast anført början af de latinska bibelcitaten.

[Bl. *1 r° α :] vara, thy at dyæwlen atermæle hwariom pinor æptr finna fynda for[skyllan] hwadhan af scriuat ær abac . iij . *Dyabolus stetit etc.* Dyæwlen ftodh oc mæelte iordhena som æru iordzlike fyndara, høghfærdhoghe, godzgiroghe oc kœtlikx lofta ælfcara, hulkom dyæwllin atermæle forsculdadha pynor for thera fynde. swafom gudh biudher dyæflomen, af fyndoghe fiæl fighiande apocal. xviii *Quantum etc.* huru mykit hon æradhe fik oc var i kræfilico liwerne . swa mykit gifwin hænne pino oc graat . et yfa . xxxiiij . *Extendetur etc.* vtrækkis owor hana pinonna mælning at hon sculi niderkastas oc swafom til ænkte vardha i pinom . yfa . xxvij . In *mensura etc.* Nar fiælin vtkaftas af kroppenom fkal dyæwllin atergjælda henne fkyldogha pinor , i pinonna atermælning

¹ *Cod. Arn.*: iærtækn.

¶ framledhis i læftenne kan ælla ey ma blinder oc fauidzker forman ledha fauidzkan vnderdan til nokot got thy at fom *gregorius* figher *Cum pastor etc.* Nar hyrdhen fom ær formannen gar i fyndanna hærdzco , kan ey annat vara æn at hiordhen fom ær almoghen gange i fynda niderfal I thy vm blinder ledhe blind[an] || [*Bl. *1 r° β—*1 v° α saknas.*] [*Bl. *1 v° β:*] ens fal ær fwa myklo laftilikare huru myklo dygdhelicare liwerne han hafde før æn han fyl

¶ fiærdhatidh falla onde for høghfærdh fkuld , hwadhan af *scriuat* ær at .iiij. høghfærdhogha dyæfienom figx yfa . xiiii . *Cecidisti etc.* O dyæwl thu fom mykit lius oc fkinande vaft førft fkapadher . thu nidher fylt oc thin høghfærdh ær nidherdraghin til hælutis til hulkit alle høghfærdhoghe falla af hulkom *scriuat* ær *apocal. xiiij. Cecidit babylon etc.* Babylon fom tekna the fiæl fom fkæmmelik ær af høghfærdh fyl førft i fynde oc fidhan i hæluite . thy bør os bidhia gudh at han late os ey falla i fynde at vi moghom fighia *thet prophetin* figher ps. *Inpulfus euerfus fum etc.* Jak var ftøtir oc vmuænder at iak sculde falla oc var herra took mik, hiælpande mik, Var herra ær min styrker oc mit lof oc han ær min helfa . Som *scriuat* ær hebr. v. *factus est etc.* at han ær allom them fom hanom lydha æwerdhelica helfo faak til hulka aldꝓaldogher oc mifkunfamber gudh wærdhoghis os ledha amen ||

Dominica V [post trinitatis].

Cvm turbe multe *etc.* Luk. v. Nar mykin almoghe [*bl. *2 r° α*] kom til ihesum at hōra gudz ordh , oc han ftodh uidh then fio fom heter genefaret , han fa tw fkip ftanda vidh fion , oc fifkarane varo nidherfarne at thua fin næt , tha ingik ihesus i *sancti* pætars apoftols fkip oc badh han vtledha fkipit litet fran landeno , oc han faat i fkipino oc prædikadhe for almoghanom oc tha han aflæt at prædica , faghdhe han til *sanctum petrum* , vtledh fkipit a dyupet oc løfen idhar næt at taka fifka . *Sanctus petrus* fwaradhe O herra valdogher at biudha , vi ærwodhathom alla theffa nat oc fingom ængte , æn epter thino ordhe fkal iak løfa næt oc tha han hafde *thet* giort , fingo the mykit manga fifka fwa at nær braft thera næt , oc teknadho thera kompanom fom varo i andro fkipi at the fkuldo koma oc hiælpæ them , oc the komo oc fylto badhen fkipen fwa at the nær funko . *sanctus petrus* feande tholikit iærtækne , fyl for ihesum a knæ fighiande , O herra ey ær iak wærdhogher at thu gōri tholik thing met mik , thy at iak ær fyndogher . *Ihesus christus* fagdhe hanom . rædz ey , thy at fwa fom thu drogt nu fifka til landz , fwa scalt thu dragha mænnifkio fiæla til himerikis . Sidhan drogho the fin fkip a land oc forlæto alt faman *thet* the atto oc fylgdho varom herra

[Exposicio.]

- . i . [I] theffe helgho læft æru mang mærkelik thing til kennedom . Førft met thera epterdøme fom infyøllø hetilika til ihesum at høra || [bl. *2 r° β] hans kennedom , Manomps vi til at gierna høra gudʒ ordh oc gudhlikin kennedom . thy at fwaſom var herra figher *matth.* . iij . Non in ſolo pane viuit homo etc. Ey liwor mænnifkian i enfampno brødhino , vtan af hwario ordhe framgar af gudʒ munne thy at fwaſom licamen ſtyrkis af brødhino fwa¹ at licamen væmia mot allom mat , Swa ær oc a fiælinna væghna . hwadhan af *ſcriuat* ær , ps. *Omnem eſcam* etc. thera fiæl væmiadhe mot allom gudhlikx kennedoms mat , oc the nalkadhø til æwerdhelikx dødʒfins porta . tholikom figher *christus* Joh. viii *Qui eſt ex deo verba dei audit* etc. hulkin fom ær af gudhi ælfkande gudh , han høre gerna gudʒ ordh oc fulkompna them met gerningomen . Än [i] figher *christus* til fik genſtridhogha , høren them ey fwa at i fölghen them met godhom gerningom , thy at i ærin ey af gudhi met kärlek , ødhmyukt oc lydhno .
- . ij . Annantidh vnderftaars at the aruodha fafænglika fom lifua epter wærlʒlicom oc køtlikom loſta , oc thet mærkis tha fom figx at the æruodhadho alla nattena oc fingo ængte , thy at the fom ærwodha i fyndanna myrke , fa ængen godh løn af gudhi ; hulkit fordømpda fiæla kennas fighiande . Sap. v. *Errauimus a via virtutis* etc. [bl. *2 v° α rad 5:] Vi villa forom af rætuifonna vægh oc fannindinna . oc rætuifonna lyus lyfte os ey oc vnderſtandilfenna fool vpran oos ey . wi ærum thrøtte i varra wranglikhetʒ oc fortapilfa gerningom , oc wi gingom vandfama vægha , oc ey vildom vi vita gudʒ vægh , hwat dugdhe² os var høgghfærdh ælla hwat gaf os varra rikedom a rofn , all theffe thing framforo fom ſkugge , ængte dygdha tekn formattom wi tee i gudʒ doom . Wi ærum vprøtte i vare ildʒſco . tholik thing fagdho the i hæluite foom fyndadho , af tholikom ær *ſcriuat* Sap. iij . *Vacua eſt ſpes illorum* etc. thera hop ær fanyt , thy at the trøſto a wærlʒ thing , oc thera æruodhe vtan godha aterlønna fruct , oc thera *gerninga* onytlica .
- . iij . thridhiatidh Manomps wi met *ſancti petri* æpterdøme hulkin fom lydde gudhi , løfte fin næt til at taka fiſka . oc fik manga fiſka at lydha gudʒ budhordom . Swa giordhe moyſes hulkin fom fagdhe . deut. xxvi . *obediui voci domini dei mei* . etc. Jak lydde mins herra gudʒ røft oc giordhe all thing fwaſom han bødh mik , oc ær *ſcriuat primo regum* xv . *Melior eſt obedientia* etc. Bætre ær lydhnan æn offer , oc at lydha hælder æn offra vædhra talg ty at fwaſom troldoms fynd ær at ſtridha mot them han ægher lydha³ oc fwaſom afgudha dyrkx fynd at ey vilia lydha , och thy figher *augustinus*

¹ styrkis ſiælin af gudlikom kennedom Oc ty ſom viſt dødʒ tekn är *här öfverhoppadt*. ² dughir. ³ oc — lydha ſaknas i *Cod. Arn.*

O *quam* detestabilem *viciam etc.* O huru fordømelikin then læstin ær fom lydhnonne ær genwerdogher for hulkit ængillen fyl af himerike oc adam af paradis oc faul mifte riket oc ifraels folk tapadhe fin ftadh oc folk

. iiij.   ¶ færdatidh *met* thy at the fkipto *met* finom kompanom i andro fkipi the fifka the hafdho fanget . Manomps wi til inbyrdhes hawa kærlek oc vidherfkipte , til hulkit *sanctus petrus apostolus* manar fighiande . i . *petri* iiij . *Ante omnia etc.* hawin owor all thing idhkeliken kærlek , thy at kærlekin hyl fyndanna mykilikhet , bæri thy hwar byrdhe *met* androm hiælpande hanom i vidherthørpt oc varkunnande . oc fwa fkulin i fulkompna *christi* lagh . fom ær kærleken , thy figher *sanctus iohannes apostolus Deus caritas est etc.* Gudh ær kærleker oc then fom blifuor i kærlek blifuor i gudhi oc gudh i hanom

. v .   ¶ fomtatidh *met sancti petri* æpterdøme hulkin fik ræknadhe fyndoghan oc . .